

פרשת וארא

גיליון 128 התשע"ה

**שבת שלום
ומבורך
ובשורות טובות!**

בשם ה' נעשה ונצליח

עזרי מעם ה' עושה שנים וארץ

אשכול יוסף

חידושים נפלאים ועונג שבת בפרשת השבוע

מאת הצב"י רבי יוסף חי סימן טוב שליט"א מוה"ס "כרם יוסף"
ראש ישיבת המונטנידים "אור התורה" ליוני דפגרא לצעירים מצטיינים ירושלים ת"ו

בברכת רבותינו הגאונים ראשי הישיבות, ר"י "פורת יוסף" הגאון רבי **נושה צדקה** שליט"א הגאון רבי **דוד כהן** שליט"א ר"י "חברון"

**"ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך
ועל מוטך ובבית עבדיך ובעמך ובתנוריד ובמשארותיך"**

עוד זו דרש תודוס איש רומי מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמן על קדושת השם לכבשן האש? נשאו קל וחומר בעצמן מצפרדעים. ומה צפרדעים שאין מצווין על קדושת השם נאמר בהן "ועלו ובאו בביתך... ובתנוריד ובמשארותיך", הוי אומר בשעה שהתנור חם, אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה! [פסחים נג:].

**למה הוצרכו חנניה מישאל ועזריה ללמוד
מסירות נפש מהצפרדעים ולא למדו
מאברהם שמסר נפשו באור כשדים או
מיצחק שמסר נפשו בעקידה?**

[עיקרי התירוצים ממה שנתבאר בהרחבה
בספר "שלהבת יוסף חי" עה"ת, בפרשתו]

ישוב א'

אותו צלם שעשה נבוכדנצר לא היה של עבודה זרה,
אלא אנדרטא לכבוד עצמו

ישוב ב'

מרוב אש השלהבת לא יכול היה לבוא שום אדם
להשליכן לאש, ולמדו מהצפרדעים להשליך עצמן לאש

ישוב ג'

חנניה מישאל ועזריה נשאו בעצמם קל וחומר
מהצפרדעים שלא לברוח

ישוב ד'

דרשו קל וחומר מהצפרדעים שיעשה להם נס כמו
הצפרדעים שנכנסו לתנורים ולא מתו

ישוב ה'

לא יכלו לדרוש קל וחומר מאברהם אבינו שמה
באמת לא טוב עשה שמסר נפשו

**"ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אותותי
ואת מופתי בארץ מצרים"**

**מה פשעו וחטאתו של פרעה אחרי
שהקב"ה הכביד והקשה את לבו
ועוד היאך הסיר ממנו הקב"ה את
כח הבחירה ומנע ממנו התשובה?**

י"ב תירוצים

ישוב א'

במידה שאדם מודד בה מודדים לו ופרעה הכביד ליבם של ישראל

עלה בדעתי ליישב בס"ד היאך הקב"ה הכביד את ליבו של פרעה וביטל ממנו לכאור' את כח הבחירה ובכל זאת הענישו, כי בדרך שאדם מודד כך מודדים לו, כמו שמצינו במסכת מגילה (יב:) שדרשו כן גבי ושתי הרשעה שנגזר עליה ביום השבת שתבוא ערומה וזוה התגלל סיבת מותה, לפי שהיתה מביאה בנות ישראל ומפשיטן ערומות ועושה בהן מלאכה בשבת, היינו דכתיב "אחר הדברים האלה כשוך חמת המלך אחשוורוש זכר את ושתי ואת אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה", כשם שעשתה כך נגזר עליה. וידוע שכל הנהגת הקב"ה בעולמו הוא במידה כנגד מידה, והרי זה ממש הפלא ופלא, כי ניתן לחוש בזה את השגחת השי"ת בעולמו בכל עת ובכל זמן ואף בימינו, היאך שמידה זו היא אש להבה שהקב"ה מודד לכל אדם במידה שמדד לאחרים, ומתקיימת במלא עוצמתה בכל אחד ואחד.

ואשר על כן נראה דכיון שפרעה הכביד את ליבם של ישראל, כי לא בלבד שלא הניח לכל השבטים מלבד שבט לוי שלא לעסוק בתורה, אלא השתעבד בהם בצורה נוראה כל כך, עד כדי שלא היה להם בכלל לב להבין ולשמוע, שהרי כאשר הופיע משה רבינו לבשרם שהקב"ה עתיד להושיעם ולגאולם מגלות מצרים, לא שמעו אליו מקוצר רוח ומעבודה קשה, כמפורש בתורה בפרשתו, וכתב הרמב"ן שבני ישראל לא שמעו אל משה לא מפני שלא האמינו בה' ובמשה, אלא שלא הטו אוזן לדבריו מתוך פחדם שלא יהרגם פרעה בחרב כאשר אמרו שוטריהם אל משה, ועבודה קשה, הוא הדוחק שהיו הנוגשים אצים בהם ולא יתנום לשמוע דבר ולחשוב בו. נמצא שפרעה הכביד את ליבם של ישראל ואף לא הניח להם להתבונן ולחשב דברים בינם לבין עצמם, והכפיל ושילש עליהם גזירות נוראות שגרמו לסתום ליבם של ישראל, שהיה שוחט תינוקות ורוחץ בדמם, והשליך הילדים לאור, והיה מטיל ילדיהם בטיט הבניינים, והכה ורדה בהן ונשתעבד בהם, נמצא שהכביד את ליבם של ישראל עד שנשתרשו במ"ט שערי טומאה, לכך גם היה בדין שיכביד הקב"ה את ליבו, כי מידה כנגד מידה לא בטלה, והבן כי זה נפלא.

**יישוב ב' - לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל דין הוא
למנוע ממנו התשובה עד שנפרע ממנו**

מפורסמים דברי רבינו הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ו ה"ג), שכתב:
אפשר שיחטא אדם חטא גדול או חטאים רבים עד שיתן הדין לפני
דיין האמת שיהא הפרעון מזה שחטא ברצונו ומדעתו שמונעין
ממנו התשובה ואין מניחין לו רשות לשוב מרשעו כדי שימות ויאבד
בחטאו שיעשה, הוא שהקב"ה אמר על ידי ישעיהו "השמן לב העם
הזה ואזניו הכבד ועיניו הושע פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע ולבבו
יבין ושב ורפא לו", וכן הוא אומר "ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים
ובוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין
מרפא", כלומר חטאו ברצונו והרבו לפשוע עד שנתחייבו למנוע
מהן התשובה שהיא המרפא. לפיכך כתוב בתורה "ואני אחזק את לב
פרעה", לפי שחטא מעצמו תחלה והרע לישראל הגרים בארצו
שנאמר "הבה נתחכמה לו", נתן הדין למנוע התשובה ממנו עד
שנפרע ממנו, לפיכך חיוק הקב"ה את ליבו, והיה שולח לו ביד משה
ואומר שלח ועשה תשובה למרות שכבר אמר לו הקב"ה אין אתה
משלח להודיע לבאי העולם שבזמן שמונע הקב"ה התשובה לחוטא
אינו יכול לשוב אלא ימות ברשעו שעשה בתחילה ברצונו. וכן סיחון
לפי עונות שהיו לו נתחייב למנוע מהתשובה שנא' "כי הקשה ה'
אלהיך את רוחו ואמץ את לבבו", וכן הכנענים לפי תועבותיהן מנע
מהן התשובה עד שעשו מלחמה עם ישראל, שנא' "כי מאת ה'
היתה לחזק את לבם לקראת המלחמה עם ישראל למען החרימם",
וכן ישראל בימי אליהו לפי שהרבו לפשוע מנע מאותן המרבים
לפשוע תשובה שנא' "ואתה הסבות את לבם אחורנית" כלומר
מנעת מהן התשובה. נמצאת למד שלא גזר האל על פרעה להרע
לישראל, ולא על סיחון לחטוא בארצו, ולא על הכנענים להתעב, ולא
על ישראל לעבוד עכו"ם אלא כולן חטאו מעצמן וכולן נתחייבו למנוע
מהן התשובה.

וביאר הגאון רבי אליהו דסלר זצ"ל שטומאת העבירה היא בעצמה
עונש העבירה, דשכר עבירה עבירה, וכיון שחטא כל כך הכנים
בעצמו רוח טומאה שכבר שירש עצמו בחטא ואינו יכול לחזור בו,
וניטל ממנו כח הבחירה.

ברם ראיתי שיש שדקדקו מדברי רבינו יונה בתחילת חיבורו שערי
תשובה שחולק על הרמב"ם בזה, שהרי כתב "ואם הרבו לפשוע
ולמרוד ובגד בוגדים בגדו לא סגר בעדם דלתי תשובה שנא' (ישעיה
ל"א, ו) "שובו לאשר העמיקו סרה", ונאמר (ירמיה ג', כ"ב) "שובו
בנים שובבים ארפה משובותיכם".

יישוב ג'

הקב"ה חיוק ליבו של פרעה שלא ימות מאימת המכות

החזקוני מבאר שאין כוונת הכתוב שהקב"ה מחזיק ומקשה הלבבות
לבלתי שוב אליו אם ירצו לשוב, אלא הכוונה בזה אני אחזק את לבו
שלא ימות מתוך מורא ולא ירך לבבו מתוך פחד עד שישתלמו כל
המכות, וכן תפרש ואני אקשה את לב פרעה, וראיה לדבר כי עתה
שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד הארץ".

יישוב ד'

הקב"ה חיוק את ליבו שלא ישלח את ישראל מכח יראת המכות
הספורנו מבאר שכוונת הכתוב שפרעה יתאמץ לסבול המכות ולא
ישלח מיראת המכות את ישראל, למען שיתי אותותי אלה בקרבו,
שמהם יכירו גדלי וטובי וישובו המצרים באיזו תשובה אמיתית.
ולמען תספר אתה ישראל הרואה בצרתם, באוזני בןך להודיע שכל
אלה יפעל אל עם גבר להשיבו אליו, וזה כשיפששו במעשיהם
בבוא עליהם איזה פורענות.

ומבאר שהקב"ה לא הקשה את ליבו של פרעה שלא ישוב
בתשובה, אלא שלא ישלח את העם מיראת העונש, ואין הכי נמי
אם היה פרעה נותן אל ליבו לשוב בתשובה, והיה מתפלל מגדולתו
של מלך מלכי המלכים, וחפץ לשלוח את ישראל מאהבתו
להשי"ת, היה הקב"ה נותן בידו לשולחם.

יישוב ה' - בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו

איתא בפסיקתא (שמות פ"י) "ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי
אני הכבדתי את לבו", כמו שנאמר "ואני אקשה את לב פרעה",
אמר רבי לקיש בא ליטמא פותחין לו, כיון שהכביד פרעה את ליבו,
אמר הקב"ה כי אני הכבדתי את ליבו, הוא התחיל מעשה כבדות,
אני אוסיף לו כבדות וטיפשות, כדי לטורדו מן העולם. "למען שתי
אותותי אלה בקרבו", כדי שאשית מכות אלה בקרבו" חזקות.

נגיל ונשיש בזאת התורה

בשבת והודיה להשי"ת הננו לבשרכם

כי בימים אלו הופיע ויצא לאור הספר:

"כרם יוסף"

קידושין

**חידושים מתוקים, ביאורי סוגיות, ופנינים יקרים
על פרק האשה נקנית - ופרק האיש מקדש
היקף עצום ונפלא!**

**על כל קושיית תוספות או מפרשים תירוצים רבים
סגולה להצלחה לרמי"ם במסירת השיעורים ולתלמידים במבחנים לשיבות!**

500 עמודים! מחיר מיוחד 30 ₪ בלבד!

 תורה מפוארה בכלי מפואר, מתאים למתנה לכל בן ישיבה!

י-ם: "יפה נוף" צומת בר אילן, "ספר הספרים" צומת בר אילן, "הפעת ספרי קודש" רח' דוד 1 ש. הבוריס.

בני ברק: משפ' שבתאי, ר' עקיבא 44 פינת הרב קוק, (מעל סלקוס), 03-5796146 (7 באינטרקום)

ייתר: משי' סימן טוב, בן זכאי 7 - 02-5808831 **קרית ספר:** משפ' שחמורוב מסילת יוסף 4 ק"ג, 052-7606856

אשדוד: משפ' כהן רובע ג' רח' האדמו"ר מבעלי 5/25, 052-7191877 **טבריה:** צרכנית הרמבים, טבור הארץ 26.

נקודות מכירה נוספות בכל רחבי הארץ, לבירורים והזמנות:

054-84-60007/8 או 02-5373570

להצטרפות ל1272 מנויי "אשכול יוסף" ומכתבים למערכת: keremyosef@okmail.co.il

ומבואר שהטעם שהכביד הקב"ה את ליבו של פרעה משום שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, וכיון שפרעה הכביד את ליבו, הוסיף לו הקב"ה כבידות הלב.

ויסוד הדברים מבוארים בגמרא מכות (י:) אמר רבה בר רב הונא אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רב הונא אמר רבי אלעזר, מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו. מן התורה, דכתיב (במדבר כ"ב) "לא תלך עמהם", וכתוב (במדבר כ"ב) "קום לך אתם", מן הנביאים דכתיב (ישעיהו מ"ח) "אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך", מן הכתובים דכתיב (משלי ג') "אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן". ועוד אמרו רבותינו (שבת קד.) הבא ליטהר מסייעין אותו מן השמים והבא ליטמא פותחין לו.

והנה מה שהגמרא לא הביאה ראיה מפרעה שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו מפרעה, אין זה קושיא כלל, כי מצינו בתורה בעוד כמה מקומות עניין זה שבדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, כמו במצות מינוי מלך, שמבואר בראשונים שלא ציווה כן הקב"ה אלא לפי שידע שישראל יבקשו להם מלך, אבל מעיקר הדין ראוי יותר היה שלא יבקשו, כי הקב"ה הוא מלכנו. ועוד שהרי בחטא המרגלים שלח לך, להנאתך, והיינו לפי שביקשו לשלוח. וכן גבי הורג בשגגה שנאמר "והאלקים אנה לידו" כמבואר בערוך לנר (מכות י:). ועל כן י"ל דחדא מנייהו נקט, ועי"ל דגבי בלעם נשנה ונשלש הדבר, ומפורש הוא בתורה.

יישוב ו' - לא הוכבד והוקשה ליבו בפועל אלא מכח שהקב"ה

הביא את המכות והיה מסירן מהר

בספר אמרי ברוך להג"ר ברוך אברהם טולדאנו זצ"ל מיישב שקושי זה שהקשה הקב"ה את ליבו של פרעה, אין הכוונה שבפועל היטה את לבבו שלא ישמע לדברי משה, אלא שלא היו המכות מתמשכות הרבה והיו מתקצרות מאד ומסתיימות, ומזה היה מתקשה לבבו של פרעה באומרו שאינה מכת אלהים אלא מכת מדינה מפאת מערכת המזלות. ודקדק כן ממאמר הכתוב (ח' י"א) "וירא פרעה כי היתה הרוחה והכביד את ליבו", דעצם ההרוחה היא היתה הגורמת להכבדת ליבו של פרעה, ולכן כיון שהיה הקב"ה מביא המכות ומסירן מיד נחשב כאילו הכביד והקשה את ליבו, ודפח"ח.

יישוב ז' - לפי שכבר נתמלא סאתו לענשו הוכבד ליבו לפרסם

שמו של הקב"ה אך לא לעונשו

החת"ס בספרו תורת משה ועוד הרבה מפרשים מיישבים שכיון שכבר נתמלא סאתו של פרעה לענשו, וגם אם היה הקב"ה נותן בליבו לשלוח את ישראל לא היה הנס מפורסם שהשי"ת הוציאם לישראל ממצרים, לכך הכביד את ליבו ועשה ניסים ונפלאות שיהיה מוכרח לשלחם ועי"ז נתקדש שם ה' בעולם, ואדרבה יש לו זכות מזה להקל עונשו וכמו שאמר שלמה המלך ע"ה (משלי ט"ז ד') "כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה", היינו שנתקדש שם שמים על ידו של הרשע גם כן פועל ה' הוא למענהו. ומבואר שלא בלבד שלא נענש פרעה על שהכביד ה' את ליבו, אלא אף קיבל על זה שכר.

ועל פי זה ביאר את המשנה בסוף מסכת ידים, אמר צדוקי גלילי קובל אני עליכם פרושים שאתם כותבין בגט שם המושל עם משה, כלומר שאנחנו כותבים זמן השטרות למלך פלוני וכותבין באותו השטר דת משה וישראל. אומרים פרושים קובלין אנו עליך צדוקי גלילי שאתם כותבים את המושל עם השם בדף ולא עוד אלא שאתם כותבין את המושל מלמעלן ואת השם מלמטן שנא' (פ"ה) "ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל" וכשלקה מה הוא אומר (פ"ט) "ה' הצדיק".

והיינו דאין גריעותא במה שמזכיר פרעה עם ה' הצדיק ונתקדש שם שמים על ידו ולכך זכה להיות שמו בתורה.

נראה דכוונת החת"ס ליישב שכוונת הפרושים היתה להשיב לצדוקי שכל מושל הקב"ה מפרסם שמו על ידו, כמו שפרסם שמו על ידי פרעה, וממילא ראוי הוא קצת שיהיה כתוב באותו שטר עם משה, כדרך שנזכר פרעה עם שם ה' באותו פסוק, לפי שהתקדש שמו של השי"ת על ידו.

יישוב ח'

הקב"ה הסיר מפרעה רק את הסיבות המביאות לידי תשובה

בפירוש יפה תואר על המדרש (שמו"ר פ"ג ג') ביאר בשם בעל העיקרים שלא מנע הקב"ה מפרעה זכות הבחירה אלא רק הסיר ממנו את הסיבות המביאות לתשובה, כיראה, פחד ומורד לב, ופרעה מצידו לא התאמץ לבחור בטוב.

ועל פי זה כתב ליישב בספר אש תמיד (מכות ז.) הטעם ששייך לבקש רחמים על אדם אחר שיעשה תשובה, דהיינו שלא יוסר ממנו הסיבות המביאות לידי תשובה.

יישוב ט'

יש מתרצים שהקב"ה נטע בלב פרעה את מידת קשיות העורף אך היה תלוי בו אם להשתמש במידה זו לטובה או לרעה כדרך כל המידות הטבועות באדם.

יישוב י'

יש מתרצים שבניגוד לשאר בני אדם למלכים אין בחירה כדרך שנא' "לב מלך ושרים ביד ה'" ואינו מובן ולא נראה שהרי הקב"ה העניש כל המלכים שסרו מאחריו כמבואר בג"ך ובחז"ל

יישוב י"א

יש מתרצים שהקב"ה הכביד את ליבו של פרעה לפי שזכות התשובה ניתנה רק לישראל או לעכו"ם שעזבו עבודה זרה, ועיין "כרם יוסף" בבא קמא (עמ' תשפ"א)

יישוב י"ב

יש מתרצים שהוקשה ליבו של פרעה לא מכח שה' היה חפץ בזה, אלא לפי שפרעה כפר בה' כדרך שאמר (ה' ב') "מי ה' אשר אשמע בקולו", כלומר דלשיטתו בדין שיוכבד ליבו על ידי השי"ת שהרי הוא עצמו כפר בה' ובכוחו להכביד את ליבו